

Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Yöntemlerinden Müzik Terapinin Sağlık Turizmindeki Yeri (The Role of Music Therapy as a Complementary and Alternative Medicine Practice in Health Tourism)

* Nihat ÇEŞMECİ^a, Didem BILDIRCINGİL^a, Ahmet Burak KOÇ^b

^a Erciyes University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Guidance, Kayseri/Türkiye

^b Erciyes University, Institute of Social Sciences, Department of Interdisciplinary Health Tourism, Kayseri/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 09.09.2025

Kabul Tarihi: 26.03.2026

Anahtar Kelimeler

Sağlık turizmi

Müzik terapi

Alternatif tıp

Geleneksel tıp

Keywords

Health tourism

Music therapy

Alternative medicine

Traditional medicine

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

Öz

Bu araştırmanın amacı, müzik terapinin Türkiye sağlık turizmindeki mevcut durumunu ve potansiyelini ortaya koymaktır. Çalışmada doküman tarama yöntemi ile yerli literatür incelenmiş, ardından alan uzmanlarıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, 22–23 Nisan 2024 tarihlerinde DergiPark ve TR Dizin veri tabanlarında gerçekleştirilmiş, toplam 158 çalışma tespit edilmiş ve kriterlere uygun 88 çalışma değerlendirmeye alınmıştır. Görüşmeler ise 12 akademisyen, terapist ve sektör temsilcisiyle yapılarak, veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Bulgulara göre, Türkiye’de müzik terapi üzerine yapılan akademik çalışmalar son yıllarda artış göstermekte, ancak bunlar çoğunlukla klinik uygulamalara odaklanmakta ve turizm boyutuna değinen çalışmalar sınırlıdır. Görüşmelerde, müzik terapinin psikolojik rahatsızlıklar, palyatif bakım ve wellness turizmi kapsamında değerlendirilebileceği, ayrıca Türk müziğinin kültürel bir farklılaştırıcı unsur olduğu vurgulanmıştır. Ancak, yasal düzenleme, standart eğitim ve uluslararası akreditasyon yetersizlikleri önemli engeller olarak öne çıkmıştır. Sonuç olarak, müzik terapinin Türkiye sağlık turizminde yenilikçi ve rekabetçi bir niş alan oluşturabilecek potansiyele sahip olduğu ve kültürel miras ile klinik etkinliği birleştiren bu uygulamanın ülke turizmine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Abstract

The aim of this study is to examine the current status and potential of music therapy within the Turkish health tourism sector. The study involved a review of the domestic literature, followed by semi-structured interviews with experts in the field. The literature review was conducted on 22–23 April 2024 in the DergiPark and TR Dizin databases; a total of 158 studies were identified, and 88 meeting the criteria were included in the analysis. The interviews were conducted with 12 academics, therapists, and industry representatives, and the data were analysed using content analysis. According to the findings, academic research on music therapy in Türkiye has increased in recent years; however, it is predominantly focused on clinical applications, and research addressing the tourism dimension remains limited. In interviews, it was emphasised that music therapy could be used for healing psychological disorders, palliative care, and wellness tourism, and that Turkish music serves as a cultural differentiator. However, shortcomings in legal regulations, standardized training, and international accreditation have emerged as significant barriers. Consequently, it is considered that this practice combining cultural heritage with clinical efficacy has the potential to create an innovative and competitive niche within Turkey’s health tourism sector.

* Sorumlu Yazar

E-posta: ncesmeci@erciyes.edu.tr (N. Çeşmeci)

DOI: 10.63556/jotags.2026.1829

GİRİŞ

Son yıllarda birçok ülkenin sağlık sisteminde geleneksel ve tamamlayıcı tıp (GETAT) yöntemlerine yönelik ilgi artmaktadır. Modern tıbbın kanıta dayalı yaklaşımları hastalıkların tedavisinde etkinliğini sürdürse de ilaç tedavilerinin yan etkileri, kronik hastalıkların kesin çözümlerinin sınırlı olması ve doğallığa yönelme eğilimi, bireyleri alternatif arayışlara yöneltmektedir (Majeed, Lu & Javed, 2017). Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, küresel nüfusun yarısından fazlası yaşamının bir döneminde en az bir tamamlayıcı tıp yönteminden yararlanmaktadır (WHO, 2020a). Özellikle gelişmiş ülkelerde çevresel ve ekolojik kaygılar nedeniyle sağlıklı yaşam arayışları geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarına ilgiyi daha da artırmaktadır (Shrivastava, 2013). Bu gelişmeler, sağlık turizmi alanında da yeni açılımlara zemin hazırlamaktadır. Turizm destinasyonları, yalnızca medikal tedavi sunmakla kalmayıp, aynı zamanda bireylerin ruhsal ve fiziksel iyilik hâlini destekleyen bütüncül uygulamalara yönelmektedir (Hu vd., 2023, s. 358). Nitekim, sağlık ve turizmin kesişim noktasında yüksek bir potansiyele sahip alanlardan biri de müzik terapidir. Müzik terapi, “onaylı bir müzik terapisi programını tamamlamış, yetki sahibi bir profesyonel tarafından terapötik bir ilişki içinde, bireyselleştirilmiş hedeflere ulaşmak için müzik müdahalelerinin klinik ve kanıta dayalı kullanımı” olarak tanımlanmaktadır (American Music Therapy Association, 2005). Müzik terapi, bireylerin fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, uygulanan bir terapi biçimidir (Li, Weng & Wang, 2021, s. 1) ve stresi yönetmek, ağrıyı hafifletmek, duyguları ifade etmek, hafızayı güçlendirmek, iletişimi geliştirmek, zindeliği ve fiziksel rehabilitasyonu teşvik etmek gibi çeşitli hedeflere yönelik uygulanabilir (American Music Therapy Association, 2005). Müzik, tarih boyunca evrensel bir şifa kaynağı olarak görülmüş ve günümüzde de hastaneler, rehabilitasyon merkezleri ve psikiyatrik kliniklerde tedaviye destek olarak sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (Corriero, Giglio, Soloperto, Varrassi & Puntillo, 2024). Araştırmalar, müzik terapisinin anksiyete, ağrı ve stres düzeylerini azalttığını, sosyal etkileşim ve bilişsel fonksiyonları geliştirdiğini ortaya koymaktadır (Shrivastava, 2013; Corriero vd., 2024). Müzik terapinin sağlık turizmi bağlamındaki önemi, yalnızca tedavi edici etkilerinden değil, aynı zamanda turizm destinasyonlarına sunduğu rekabet avantajından kaynaklanmaktadır. Nitekim müzik temelli iyileştirme uygulamaları, özellikle kültürel mirasla bütünleştirildiğinde, bir ülkenin sağlık turizmi çekiciliğini artırma potansiyeline sahiptir (Wright & Zascierinska, 2022). Bu noktada Stokes (1999, s. 148-151) müzikle ilişkili turizmin, yalnızca bir deneyim olmadığını, aynı zamanda temsil, otantiklik ve toplumsal etkileşimi içeren bir “modern hac” biçimi olarak da ele alınabileceğini ifade etmektedir. Bu perspektif, müzik terapisinin sağlık turizmi kapsamında yalnızca tedavi değil, aynı zamanda kültürel ve duygusal bir deneyim sunduğunu göstermektedir. Örneğin, Anadolu’nun yüzyıllardır bu konudaki birikimi ve zengin Türk müziği geleneği, sağlık turizmi kapsamında müzik terapi uygulamalarıyla bütünleştirildiğinde özgün bir marka değeri yaratabilir. Ayrıca, “yaratıcı iyileştirme” (healing through creativity) yaklaşımı kapsamında sanat, müzik ve dans gibi terapilerin turizm endüstrisiyle kesişimi, sağlıklı yaşlanma ve yaşam kalitesinin artırılması gibi küresel hedeflerle de örtüşmektedir (Corriero vd., 2024; Hu vd., 2023). Tosun, Demir ve Sağlık (2020) müziğin yanı sıra, diğer bütün geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarının sağlık turizmi için bir yan ürün olarak görülebileceğini ve doğru şekilde uygulandığında bu alana ciddi katkı sağlayabileceğini vurgulamaktadır. Benzer bir biçimde Çeşmeci ve Demirtepe (2024) de geleneksel ve alternatif tedavi yöntemlerinin yalnızca tıbbi açıdan değil, aynı zamanda somut olmayan kültürel miras boyutuyla da sağlık turizmine katkı potansiyeli taşıdığını ileri sürmektedir. Somut olmayan kültürel miras bağlamında ele alındığında müzik, bireyler üzerinde olumlu etkiler yaratan ve çoğu zaman şifa amacıyla dinlenen bir kültürel unsur olarak değerlendirilebilir (Ning, 2023, s. 3). Bilhassa tarihsel bakış açısıyla

düğün yemekleri, köy şenlikleri, bayramlar ve festivallerde bedene şifa olan otların ve yemeklerin yanında ruhu dinlendiren müzik dinletileri yüzyıllardır var olmuştur (Çapar ve Yenipınar, 2016; Dumanlı, 2024; Şeyhanlıoğlu ve Cengizhan, 2025).

Günümüzde, Türkiye’de Dokuz Eylül Üniversitesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve Düzce Üniversitesi bünyesindeki hastanelerde müzik terapi uygulamalarının yürütülmesi (Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2025) ve bazı GETAT merkezlerinde müzik terapi ünitelerinin faaliyete geçirilmiş olması, bu alanın gelişmekte olduğunu ve sağlık turizmi kapsamında değerlendirilebilecek bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir (Gündüz, 2020). Ancak konuya ilişkin literatür ve saha araştırmaları yok denecek kadar az ve henüz çok sınırlıdır. Bu nedenle çalışmamız, müzik terapinin Türkiye sağlık turizmi içerisindeki yerini incelemeyi, mevcut durumu değerlendirmeyi ve geleceğe yönelik potansiyeli ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu kapsamda araştırma ile aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır:

A.S 1: Türkiye’de müzik terapi (müzikle tedavi) alanındaki literatürde hangi konular ele alınmış ve tartışılmıştır?

AS 2: Türkiye’de müzik terapi veya müzikle tedavi gerçekleştirilmekte midir ve gerçekleştiriliyorsa hangi tür terapiler nerelerde gerçekleştirilmektedir?

AS 3: Türkiye’de müzik terapi (müzikle tedavi) amacıyla gerçekleştirilen sağlık turizmi hareketleri mevcut mudur? Bu konuda nasıl bir potansiyel bulunmaktadır?

AS 4: Türkiye’de özellikle Türk Müziği odaklı olarak Türkiye destinasyonuna yönelik gerçekleştirilebilecek sağlık seyahatleri potansiyeli mevcut mudur?

AS 5: Türkiye’de bu alanda sağlık turizmi hareketlerini başlatmak ve/veya arttırmak için yapılması gerekenler nelerdir?

Kavramsal Çerçeve

Sağlık ve Sağlık Turizmi Kavramı

Sağlık genellikle “Hastalığın olmayışı” şeklinde tanımlanmakta ve algılanmaktadır (Akdur, 2006, s. 11). Ayrıca, 1979 yılında Alma Ata’da gerçekleştirilen Dünya Sağlık Örgütü konferansında “bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam iyilik halinde olması” şeklinde tanımlanmıştır (İstek, 2016, s. 5). Dünya Sağlık Örgütü’nün bu tanımı, sağlık kavramının sadece biyolojik unsurlarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda sosyal ve kültürel ilişkilerin de önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, sağlık "bir toplumdaki bireylerin yalnızca biyolojik olarak hasta ya da sakat olmaması değil, aynı zamanda ruhsal, zihinsel, fiziksel, ekolojik, ekonomik, siyasal ve toplumsal açıdan tam bir huzur ve denge içinde bulunması durumu" olarak tanımlanabilir (Kaplan, 2016, s. 13). Bu tanımlardan yola çıkarak, sağlığı kısaca bireyin duygusal, psikolojik ve sosyal yönden tam bir refah içerisinde olması şeklinde tanımlamak mümkündür.

İnsanların sağlıklarına kavuşabilmek amacıyla ikamet ettikleri yerin dışına seyahat edip konaklamayı tercih etmeleri, sağlık turizmini ortaya çıkarmıştır. Bu tür bir turizm, özel bir sağlık hizmeti arayışı doğrultusunda yapılan seyahatleri kapsamaktadır (Bulut & Şengül, 2019, s. 48). Pollock & Williams (2000, s. 165)’a göre “sağlık turizmi, iş ve ev ortamının dikkat dağıtıcı unsurlarından uzaklaşarak, müşterilerin sağlık ve refahlarını iyileştirmek ve sürdürmek amacıyla tasarlanmış turizm ürünleri ve hizmetlerini kullanan eğlence, rekreasyon ve eğitim faaliyetlerini

içeren bir turizm türü olarak” tanımlanmaktadır. En kısa ifadeyle sağlık turizmi, tedavi amacıyla yapılan seyahatler olarak tanımlanabilir. Bireylerin sağlıklarını korumak ve iyileştirmek için kaplıca, sağlık merkezi gibi yerlere gerçekleştirdikleri seyahatleri ifade etmektedir. Ayrıca, diş tedavisi, estetik cerrahi, organ nakli, rehabilitasyon, fizik tedavi gibi sağlık hizmetleri almak için uluslararası seyahat eden kişilerin varlığı, sağlık kurumlarının büyümesine ve gelişmesine olanak sağlamaktadır (Edinsel & Adıgüzel, 2014, s. 170). Sağlık turizmi, sağlığın korunması ve iyileştirilmesi amacıyla sunulan önleyici, tedavi ve rehabilite edici veya destekleyici sağlık hizmetlerine ek olarak turistlere ulaşım, konaklama ve serbest zaman etkinlikleri gibi olanaklarla birlikte sunulmasını içeren bir kavram olarak değerlendirilmelidir (Taş, 2010, ss. 5-6). Ticaret Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre, 2023 yılında sağlıklarına kavuşabilmek amacıyla Türkiye’ye gelen kişi sayısının 1,4 milyon olduğu belirtilmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2024). Sağlık turizmi çeşitleri arasında medikal turizm, termal ve spa-wellness turizmi, ileri yaş ve engelli turizmi yer almaktadır (Aydın, 2012, s. 93). Medikal turizm, hastaların sağlık harcamalarını azaltma amacıyla, ülkelerindeki diş, tıbbi ve cerrahi hizmetlerin daha düşük maliyetli olduğu diğer ülkelerdeki tıbbi merkezlere seyahat etmeleridir (Heung, Kucukusta & Song, 2010, s. 236). Spa-wellness turizmi, sağlık bilincine sahip tüketicilerin refahlarını artırmak, daha iyi görünmek ve hissetmek, kilo vermek, yaşlanmanın etkilerini yavaşlatmak, ağrı veya rahatsızlığı iyileştirmek, stres yönetimi yapmak veya sağlığı iyileştirmek amacıyla seyahat ettiği bir turizm türüdür. Bu tür tüketiciler, genellikle spa merkezleri ve wellness programları gibi tesislerde doğal takviyeleri kullanarak sağlık ve zindeliklerini artırmayı hedeflerler (Stănciulescu, Diaconescu & Diaconescu, 2015, s. 158-159). İleri yaş turizmi ise, yaşlanmaya bağlı olarak fiziksel ve zihinsel sağlık durumlarını iyileştirmeyi hedefleyen seyahat türü olarak tanımlanabilmektedir. Yaşlı turistler, yenileyici deneyimler aracılığıyla sağlıklarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadırlar. Bu turizm türü, sağlık hizmetleri veya wellness programları sunabilse de seyahatin temel motivasyonu genellikle dinlenme ve keyif alma üzerine odaklanmaktadır (Tsartsara, 2018, s. 798).

Bu kavramsal ve sınıflandırıcı çerçeve, sağlık turizminin yalnızca bireysel sağlık arayışlarına dayalı bir seyahat biçimi olmadığını, aynı zamanda ülkeler için önemli bir ekonomik faaliyet alanı haline geldiğini göstermektedir. Son yıllarda sağlık hizmetlerinin uluslararası dolaşımı artmış, sağlık turizmi hem hasta hareketliliği hem de döviz girdisi açısından stratejik bir sektör olarak öne çıkmıştır. Türkiye’de sağlık turizmi hem hasta sayısı hem de elde edilen gelir açısından önemli bir artış eğilimi göstermektedir. Nitekim 2017 yılında sağlık hizmeti almak amacıyla ülkemize gelen kişi sayısı 491.055 iken, bu alandan elde edilen gelir 910.088 bin ABD Doları olarak kaydedilmiştir. 2021 yılında gelen hasta sayısı 729.592’ye, elde edilen gelir ise 2.016.262 bin ABD Doları’na yükselmiştir. 2024 yılı itibarıyla sağlık turizmi kapsamında Türkiye’ye gelen kişi sayısının 1.506.442’ye ulaştığı ve bu alandan elde edilen gelirin 3.022.957 bin ABD Doları olduğu görülmektedir (Uluslararası Sağlık Hizmetleri, 2025). Bu veriler, Türkiye’nin sağlık turizmi alanındaki gelişimini ve sektörün ekonomik katkısını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Kavramı

Tıp kavramı, genel olarak sağlığın korunması ve hastalıkların tedavi, yatıştırma veya önlenmesi ile ilgilenen bilim ve sanat dalı olarak tanımlanmaktadır. Modern, geleneksel, alternatif ve doğal gibi sıfatlar ise, tıbbın uygulama biçimlerini ayırt edebilmek amacıyla eklenmiştir (Arı & Yılmaz, 2016, s. 13). Dünya Sağlık Örgütü’ne göre geleneksel tıp, sağlığın korunması ve fiziksel ile ruhsal hastalıkların önlenmesi, teşhis edilmesi, iyileştirilmesi veya tedavi edilmesi amacıyla uygulanan, farklı kültürlerle özgü teoriler, inançlar ve deneyimlere dayalı bilgi, beceri ve yöntemlerin toplamıdır. Tamamlayıcı veya alternatif tıp ise, bir ülkenin geleneksel tıp sisteminin dışında kalan ve

mevcut sağlık sistemine tamamen entegre olmayan çeşitli sağlık uygulamalarını ifade eder (WHO, 2020b). Mollahaliloğlu, Uğurlu, Kalaycı ve Öztaş (2015)'in vurguladığı üzere, Türkiye'de bu kavramlar uzun yıllar boyunca birbirinin yerine kullanılmıştır. Ancak son dönemlerde söz konusu uygulamaları ifade etmek amacıyla "Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp" kavramının daha yaygın şekilde benimsendiği görülmektedir. Günümüzde ise "Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp" (GETAT) ifadesi hem geleneksel tıp hem de tamamlayıcı tıbbi içine alan, her iki alana ilişkin ürünleri, uygulamaları ve uygulayıcıları kapsayan küresel bir terim olarak kullanılmaktadır (WHO, 2019). Bu nedenle, bu çalışmada ve başlığında her ne kadar sadece "Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp" terimleri kullanılmış olsa da geleneksel tıbbi da kapsamaktadır.

Geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemleri, modern tıpta yer almayan ve yeterli bilimsel kanıtlarla desteklenmeyen tedavi yöntemlerini içermektedir. 21. yüzyılda, çeşitli topluluklar arasında geniş bir uygulama alanına sahip olan tıp yöntemleri, birçok ülkede üniversitelerin tıp fakültelerinde ders olarak okutulmakta ve modern tıbbın yanında ek tedavi olarak önerilmektedir (Giray Bozkaya, Akgün, Birgi, Çinkoğlu, Gög & Karadeniz, 2008, s. 130). Geleneksel, tamamlayıcı ve fonksiyonel tıp uygulamaları son yıllarda büyük bir popülerite kazanmıştır. Modern tıbbın bazı hastalıklarda olumsuz sonuçlar vermesi ve hastalıklara yönelik radikal ve müdahaleci yaklaşımı, insanların geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemlerine yönelmesine neden olmuştur. Bu trendin en önemli nedenlerinden biri, bu uygulamaların çeşitliliği ve tarih boyunca kullanılmış olmaları nedeniyle geniş bir kesim tarafından tercih edilmesidir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları sağlık sektöründe giderek artan bir pazar payına sahip olmaktadır (Aytaç & Kurttaş, 2014, s. 3). Ayrıca tamamlayıcı tıp, sağlıklı yaşamı ve iyileşmeye yönelik doğal dürtüyü vurgulamakta ve hastanın sağlık ve iyileşme hedeflerine ulaşması için tüm uygun terapileri kullanarak kişinin bütününe odaklanmaktadır (Kemper, Vohra, Walls & Task, 2008). 2014 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan "Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği"ne göre, Türkiye'de yasal mevzuata alınan alternatif tıp yöntemleri şunlardır: akupunktur, apiterapi, fitoterapi, hipnoz, homeopati, sülük uygulaması, kayropratik, kupa (hacamat) uygulaması, larva uygulaması, osteopati, ozon uygulaması, mezoterapi, refleksoloji, proloterapi ve müzik terapi (Özçetin, 2021, s. 9).

Müzik Terapi Kavramı ve Tarihçesi

Müzik, duygu, düşünce, izlenim ve tasarımları, belli bir güzellik anlayışı çerçevesinde işleyerek, belirli bir amaç ve yöntemle biçimlendirilmiş seslerle ifade eden estetik bir bütündür. Müzik, herkesin anlayabileceği tek evrensel dildir. Dil ve ırk farkı gözetmeksizin doğrudan duygulara hitap eden ve etkileyen bir sanat dalıdır (Uçan, 2005, s. 10). Müzikle tedavi ise müzikal seslerin ve melodilerin fizyolojik ve psikolojik etkilerini çeşitli ruhsal bozukluklara göre düzenleyerek, sistematik bir yöntem çerçevesinde uygulanan bir tedavi biçimidir (Gençel, 2006, s. 697). Munro & Mount (1978)'a göre müzik terapisi, bir hastalığın veya sakatlığın tedavisi sırasında bireyin psikolojik ve duygusal bütünleşmesine yardımcı olmak amacıyla müziğin, unsurlarının ve insan üzerindeki etkilerinin kontrollü kullanımınıdır. Benzer bir biçimdeki tanım Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği'nde de yapılmıştır: "Müzik terapisi konusunda ehliyetli bir profesyonel tarafından, müziğin ve müzik uygulamalarının, bireylerin fiziksel, psikolojik, sosyal ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılamada klinik ve kanıta dayalı kullanıldığı uygulamadır." İlgili yönetmelikte müzik terapinin yalnızca belirli alanlarda ve ilişkili olabilecek durumlarda tedaviyi destekleyici bir yöntem olarak kullanılabilmesi, bununla birlikte tek başına bir hastalığı ortadan kaldıracı veya bağımsız tedavi edici bir yöntem olarak sunulamayacağı açıkça ifade edilmektedir (Resmî Gazete, 2014).

Antik Dönemde Müzik Terapi

Yüzyıllar boyunca insanlar müziğin iyileştirici gücünden faydalanarak çeşitli hastalıkların tedavisinde onu bir araç olarak kullanmışlardır. Eski uygarlıklar bedensel ve ruhsal sorunların çözümünde müzikten yararlanmış; müzik, askeri, dini, büyüsel ve eğlence amaçlarının yanı sıra tedavi amacıyla da sıkça başvurulan bir yöntem olmuştur (Karahan, 2006, s. 1).

Orta Asya Şaman kültüründe görülen en eski örneklerde dans ve büyü eşliğinde kötü ruhların kovulmasıyla iyileşme amaçlanmıştır; bu gelenek farklı coğrafyalarda da benimsenmiştir. Antik Mısır, Yunan, Roma, Bizans, Çin, Orta Çağ Avrupa'sı, eski Arap ve Türk topluluklarında da müzik tedavi aracı olarak kullanılmıştır (Şengül, 2008). M.Ö. 5000'li yıllarda Mısır'daki Memphis Tapınağı'nda hastalara dini eserler ve enstrümanlar dinletilerek müziğin iyileştirici etkisinden yararlandığı bilinmektedir (Çavuşlar Ermiş, 2021, s. 31).

“Mousa” ya da “musa” sözcüğü günümüzde kullandığımız “müzik” kelimesinin kökenini oluşturur; Yunan mitolojisinde dokuz ilham perisine verilen isimdir (Mustan Dönmez & Kılınçer, 2011, s. 103). Antik Yunan'da Apollon hem müziğin hem de hekimliğin tanrısı olarak kabul edilmiştir. Apollon'un oğullarından Orpheus'un da üstün müzikal yetenekleriyle şifa verdiği inanırdı. Müzik, ruhun eğitimi ve arınması için önemli görülmüş; “paeon” adı verilen müzik parçalarının ise sıkıntılara karşı teselli ve hastalıklara karşı ilaç olduğu düşünülmüştür (Karahan, 2006, s. 6).

M.Ö. 6. yüzyılda Pisagor, duygusal bozuklukların melodiler aracılığıyla tedavi edilebileceğini öne sürmüştür; Hipokrates de bazı hastalıkların tedavisinde ilahilerden yararlanmış (Çoban, 2005, s. 37; Kutlu, 2019, s. 304). Antik Yunan'da özellikle asklepiyonlar (Asklepios'a adanmış sağlık merkezleri) müzikle tedavinin uygulandığı en önemli mekânlar olmuştur. Epidauros, İstanköy ve Bergama Asklepiyon'ları bu bağlamda öne çıkmış; Bergama'da Galen'in hekimlik yaptığı dönemde müziğin akrep ve böcek sokmalarına karşı panzehir olarak kullanıldığı belirtilmiştir (Eren, 2023, s. 12; West, 2017; Ak, 2006, s. 26).

Roma'da Celcus ve Areteus müziğin ruh hastalıklarına iyi geldiğini savunmuş, Titus Maccius Plautus'un “Charmides” adlı şarkısının yaraları iyileştirdiğine inanılmıştır. Müzik epilepsi, histeri, konuşma bozuklukları, kanama ve enfeksiyon gibi pek çok rahatsızlığın tedavisinde kullanılmıştır (Çoban, 2005, s. 137). Çin'de ise gong benzeri çalgılarla kötü ruhların kovulduğuna inanılmış, saray ve tapınaklarda müzik tedavi amacıyla kurumsal bir gelenek kazanmıştır (Giray, 2008, s. 19).

Selçuklularda Müzik Terapi

Türklerde müziğin tedavi amaçlı kullanımı İslamiyet öncesinden başlayıp sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Ancak sistematik uygulamaların Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde geliştiği görülmektedir. Bu dönemde akıl hastalıklarının tedavisi için özel akustiğe sahip darüşşifalar inşa edilmiştir (Erer & Atıcı, 2010, s. 30).

İlk örneklerden biri, 12. yüzyılda Nureddin Zengi'nin Şam'da yaptırdığı Nureddin Hastanesi'dir. Bu hastanede akıl hastaları için özel bölümler bulunmuş, müzik tedavi yöntemleri uygulanmıştır (Gençel, 2006, ss. 699-700). Benzer şekilde Kayseri'de Gevher Nesibe Darüşşifası, medrese ve bimarhaneyi bir arada barındırmasıyla önemli bir kurum olmuştur. Burada akustik kanallarla hastalara müzik ve su sesi dinletilmiştir (Eren, 2023, s. 23; Şengül, 2008, s. 58). Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası da müzikle tedavinin uygulandığı merkezlerdendir. Burada hastaların nabzı belirli ezgilerle düzenlenmiş; soğuk havada sıcak, sıcak havada serinletici makamlar tercih edilmiştir (Benek, Sakar,

Bayram & Gümüştekin, 2015, s. 64; Özkul, 2020, s. 61). Yapı, 1985'te UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmiştir (Şengül, 2008, s. 61). Amasya Darüşşifası ise müzik ve su sesiyle tedavi uygulamalarıyla tanınmış; 1308'de inşa edilen yapı 19. yüzyılda yalnızca akıl hastalarının tedavi edildiği bir bimarhaneye dönüşmüştür (Giray, 2008, s. 46; Eroğlu, 2000, s. 151).

Osmanlılarda Müzik Terapi

Selçuklu döneminde temeli atılan müzikle tedavi, Osmanlı döneminde Fârâbî, İbn Sînâ, Abdülkadir-i Merâgî gibi düşünür ve müzikologların katkılarıyla gelişmiştir (Çavuşlar Ermiş, 2021, s. 25). Osmanlılarda müzik, askeri, dini ve toplumsal alanlarda moral ve duygu aktarımı işlevi üstlenmiştir (Eren, 2023, s. 14). Türk musikisinin zengin makam yapısı, ruhsal etkiler üzerinden tedavi amaçlı değerlendirilmiştir (Somakçı, 2003, s. 35; Güvenç, 1985, s. 22).

Hekimbaşı Gevrekzade Hasan Efendi, “Negama-ı Musikiye” adlı eserinde çocuk hastalıklarında çeşitli makamların tedavi edici etkilerini açıklamıştır (Güner, 2007, ss. 105–107). Farabi ise makamların psikolojik etkilerinin zamana göre değiştiğini belirtmiş, örneğin Rast makamının huzur, Kuçek makamının hüznü verdiğini ifade etmiştir (Yiğitbaş, 1972, s. 34).

Fatih Darüşşifası (1470), Süleymaniye Darüşşifası (1557) ve Edirne II. Bayezid Darüşşifası gibi önemli kurumlarda müzik tedavi yöntemi olarak uygulanmıştır. Özellikle Edirne II. Bayezid Darüşşifası'nda bir sahnenin bulunması dikkat çekici olup, müzisyenler belirli günlerde hastalara makam müziği icra etmiştir. Şadırvanın sürekli akan su sesi de rahatlatıcı bir unsur olarak kullanılmıştır (Gezer, 2020, s. 43). Süleymaniye Darüşşifası ise dönemin önde gelen hekim ve alimlerinin görev yaptığı, 19. yüzyılda yalnızca ruhsal hastalıkların tedavisine odaklanan bir merkez haline gelmiştir (Çoban, 2005; Şehsuvaroğlu, Erdemir & Cantay, 1984).

Müzik Terapisi Alanında Dünyada ve Türkiye'deki Gelişmeler

Günümüzde müzik terapisi, çeşitli psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıkların yönetiminde etkili bir tamamlayıcı yöntem olarak yaygın şekilde kullanılmaktadır. Yıldırım (2023) tarafından yapılan araştırmada, ney dinletisi eşliğinde gerçekleştirilen müzik terapinin, katılımcıların uyku kalitesini iyileştirdiği ve yatak yarası pansumanı sırasında hissedilen ağrı seviyesini önemli ölçüde azalttığı sonucuna varmıştır. Mathis (2015) yaptığı bir araştırmada, müzik terapisinin madde bağımlılarında, uyuşturucu kullanımı nedeniyle etkilenen beyin bölgelerindeki dopamin artışını engelleyebilecek ve madde isteğini azaltabilecek potansiyele sahip olduğunu belirtmektedir. Han ve arkadaşları (2014) tarafından yürütülen araştırmada, Alzheimer hastalarında müzik terapisi sonrası depresyon ve anksiyete düzeylerinde azalma gözlemlenmiştir. Erken evre hastalarına uygulanan müzik programı sonucunda, bu bireylerin sosyal ve duygusal uyumlarının arttığı, melatonin hormonunda yükselme ile birlikte rahatlama, gevşeme ve mutluluk seviyelerinde artış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, müzik terapi grubunda bilişsel işlevlerde iyileşme kaydedilmiştir. Sakarkaya, Eğilmez ve Engür (2019) tarafından yürütülen araştırmada, 10-13 yaş arasındaki hafif düzeyde zihinsel engelli çocukların, müzik terapi ile olumsuz sosyal davranışlarının azaldığını belirtmişlerdir. Krishnaswamy ve Nair (2016) tarafından yapılan çalışmada, 20 dakika müzik terapisi uygulanan kanser hastalarının ağrı skorlarında belirgin bir azalma görülmüştür. Buna karşılık, 20 dakika konuşarak meşgul edilen hastaların ağrı skorlarında anlamlı bir azalma tespit edilmemiştir. Ayrıca müzik terapisi sonrası hastaların ağrı düzeylerinde, konuşarak meşgul edilen hastalara göre önemli bir azalma kaydedilmiştir. Varışoğlu ve Güngör Satılmış (2019) yaptıkları araştırmada, müziğin annelerde stres ve anksiyeteyi azalttığını, gevşemeyi sağladığını, anne ve bebek

arasındaki bağlanmayı güçlendirdiğini ve anne sütü miktarını olumlu etkilediğini belirlemişlerdir. Twiss, Seaver ve McCaffrey (2006) tarafından yapılan çalışmada, kardiyovasküler cerrahi geçiren yoğun bakım hastalarında müzik terapinin anksiyete puanlarının düştüğü, ağrı şiddetinde azalma olduğu ve entübasyona bağlı kalma süresinin kısaldığı sonucuna varmıştır. Yurteri ve Akdemir (2018) tarafından yürütülen çalışmada, müzik terapi uygulanan Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocuklarda, terapi sonrası ilişki kurma, beden-nesne kullanımı, dil becerileri, toplumsal-öz bakım ve otistik belirtilerde azalma; duygusal, toplumsal, okul, ruhsal-toplumsal ve genel yaşam kalitesinde ise olumlu gelişmeler gözlemlendiği sonucuna varılmıştır.

Müzik terapisi, Alzheimer hastalığından otizme, madde bağımlılığından kansere kadar birçok sağlık sorununda kullanılmaktadır. Bu alandaki önem ve etkinliğinin farkına varılmasıyla birlikte hem Türkiye’de hem de dünya genelinde çeşitli müzik terapi dernekleri kurulmuştur. Bu dernekler, müzik terapisinin yaygınlaştırılmasını, standartlarının belirlenmesini ve uzmanlaşmayı destekleyici faaliyetlerde bulunmaktadır. Dünya Müzik Terapi Federasyonu (World Federation of Music Therapy), küresel ölçekte müzik terapinin ilerlemesi ve tanıtımıyla ilgilenen ilk uluslararası kuruluştur. Kuruluşun temelleri 1876 yılında Buenos Aires’te atılmış olup, resmi olarak 1985 yılında İtalya’nın Cenova şehrinde düzenlenen 5. Dünya Müzik Terapi Kongresi’nde kurulmuştur. ABD, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Çin, Almanya, Macaristan, İran, İrlanda, İtalya, Japonya, Meksika, Yeni Zelanda, Makedonya, İspanya ve İngiltere, Dünya Müzik Terapi Federasyonu’na üye ülkelerdir (Şengül, 2008, s. 17). Japonya’da Japon Müzik Terapi Derneği (JMTA), Hindistan’da Hint Müzik Terapi Birliği, Arjantin’de Müzik Terapisi Derneği (AmdeBA), İngiltere’de İngiliz Müzik Terapi Birliği (BAMT) gibi birçok kuruluş bulunmaktadır (Gündüz, 2020, s. 66-67; Uçaner & Öztürk, 2009, s. 4). Ayrıca Norveç’te “Norveç Müzik Akademisi” tarafından altı aylık bir program başlatılmıştır. Günümüzde, müzikle tedavi programı Norveç Müzik Akademisi’nde yüksek lisans (master) programı olarak devam etmektedir (Almaas, 2008, s. 98). Letonya’da ise, 2003 yılında Rīgas Stradiņa Üniversitesi’nde tıp fakültesine bağlı olarak tam zamanlı bir “sanat terapisi” yüksek lisans programı başlatılmıştır. 2006 yılında ise akademiye bağlı olarak bir müzik terapisi programı açılmış ve müzik terapisi derneği kurulmuştur (Lagzdina, 2008, s. 355).

Türkiye’de, 1976 yılında kurulan TÜRATA (Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma) grubu, Türk Musikisinin tarihi, enstrüman bilimi, repertuar malzemesi ve icra yöntemleri gibi konularda hem teori hem de uygulama çalışmalarını yürütmektedir. Uzun bir tarih ve kültür birikiminin mirası olarak etnomüzikoloji ve müzik terapi alanındaki materyaller, TÜRATA’nın 25 üyesi tarafından yurt içi ve yurt dışında konserler, seminerler, konferanslar, sempozyumlar ve TV programları aracılığıyla tanıtılmakta ve yaşatılmaktadır (Karahana, 2006, s. 42-43). Müzik Terapi Derneği (MÜZTED) ise, psikoterapilerde terapötik amaçlarla kullanılan müzik ve diğer sanat alanlarını ülkemizde tanıtmak, geliştirmek ve toplum yararına kullanmak amacıyla kurulmuştur (Gündüz, 2020, s. 70).

Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Müzik

Müzikle bireyin ilk teması çoğunlukla çocukluk döneminde, ebeveynler tarafından aktarılan ninniler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Müziğin toplumsal yaşamda önemli bir yer tuttuğu topluluklarda, bu tür müzikal ifadelerin kuşaktan kuşağa aktarılması süreklilik göstermekte ve bu süreç, somut olmayan kültürel mirasın aktarım biçimiyle benzerlik taşımaktadır (De-Miguel-Molina & Boix-Doménech, 2021, s. 3). Bu çerçevede somut olmayan kültürel miras, toplulukların, grupların ve bazı durumlarda bireylerin kültürel miraslarının ayrılmaz bir parçası olarak kabul ettikleri; uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgi ve beceriler ile bunlara bağlı araçlar, gereçler ve kültürel mekânları

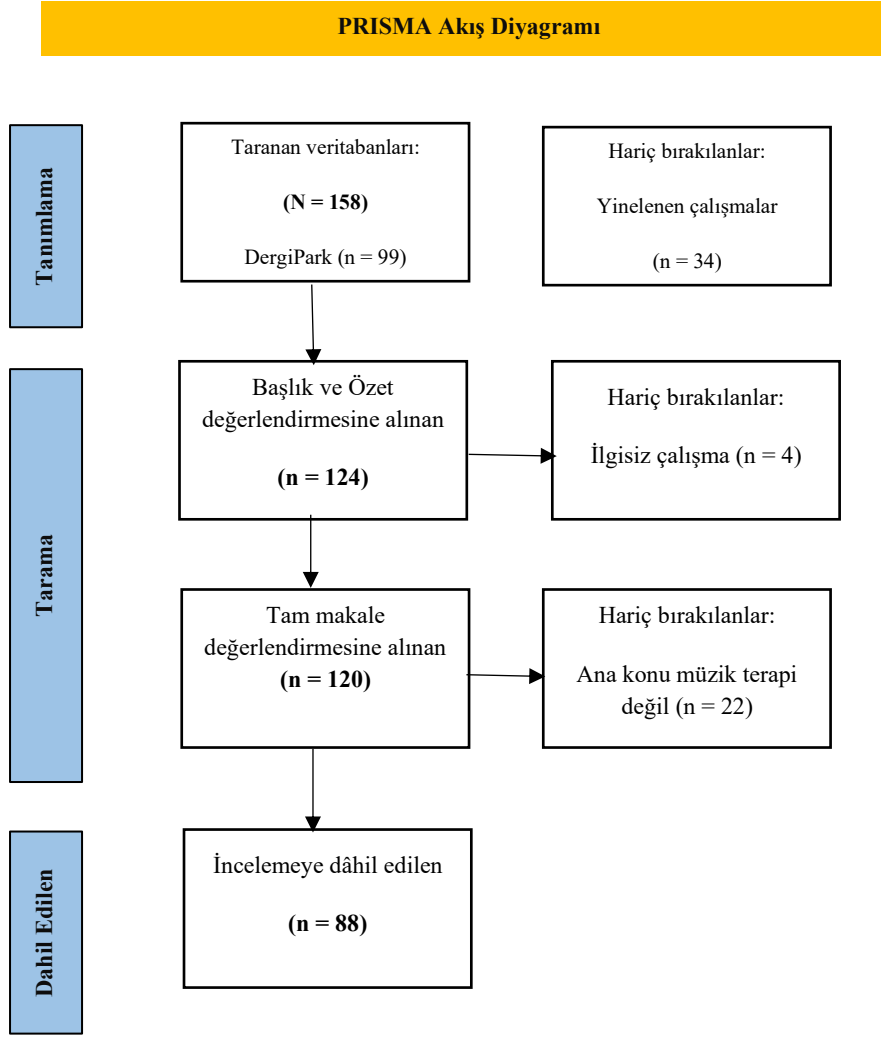
kapsamaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleri, doğa ve tarihleriyle kurdukları etkileşimler doğrultusunda sürekli olarak yeniden üretilmekte, bu yeniden üretim süreci, söz konusu topluluklara kimlik ve süreklilik duygusu kazandırarak kültürel çeşitliliğin ve insan yaratıcılığının korunmasına katkı sağlamaktadır (UNESCO, 2003).

Somut olmayan kültürel miras kapsamında değerlendirilen halk müziği, sahip olduğu özgün kültürel ifade biçimleri ve tarihsel birikim aracılığıyla toplulukların kimliğini yansıtan önemli bir kültürel değer niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte, günümüzde birçok geleneksel halk müziği türünün kaybolma riskiyle karşı karşıya olduğu ve mevcut aktarıcılarının büyük ölçüde ileri yaş gruplarından oluşmasının kültürel aktarımı zorlaştırdığı belirtilmektedir (Ning, 2023, s. 1-2). Bu durum, halk müziğinin sürdürülebilirliğinin yalnızca repertuarın korunmasıyla değil, icra pratiklerinin devamlılığıyla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bu kapsamda, müzik aletleri, maddi kültürün temel unsurları olmanın ötesinde, müziğin icrasını mümkün kılan ve bu yönüyle somut olmayan kültürel mirasın sürekliliğini sağlayan araçlar olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla müzik mirasının sürdürülebilirliği, yalnızca nesnelerin korunmasına değil, bu nesnelerin icra pratikleriyle birlikte ele alınmasına da bağlıdır (Howard, 2022, s. 26-28).

Metodoloji

Bu çalışmada, müzik terapi veya müzikle tedavinin sağlık turizmindeki yeri ve Türkiye’de buna yönelik mevcut durumun ve potansiyelin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu araştırma, sosyal olguları buldukları doğal bağlam içerisinde derinlemesine analiz etmeye olanak tanıyan bir yaklaşımı (Yıldırım, 1999) benimsemiştir. Nitel araştırma yöntemi mevcut bilgilerden hareketle daha önce ortaya konmamış ilişkileri keşfetmeyi ve bireylerin olaylara dair algılarını çok yönlü bir biçimde değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2006). Sağlık turizmi bağlamında müzik terapinin yeri ve potansiyelinin derinlemesine incelenmesi amacıyla araştırma iki aşamalı olarak tasarlanmıştır. Birinci aşamada, müzik terapinin sağlık turizmindeki yerini belirlemek için yerli veri tabanlarında sistematik bir literatür taraması yapılmıştır. Taramada Moher, Liberati, Tetzlaff ve Altman (2009) tarafından geliştirilen PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Review and Meta-Analysis Protocols) yöntemi kullanılmıştır.

Şekil 1. Sistematik Literatür Tarama Süreci (PRISMA Akış Diyagramı)

Öncelikle, 22-23 Nisan 2024 tarihleri arasında makalelerin özet kısımlarında “müzik”, “terapi” ve “turizm” anahtar kelimelerinin her üçünü birden barındıran makaleler DergiPark ve TrDizin veri tabanlarında aranmış, ancak bu tarama ile herhangi bir sonuç alınamamıştır. Sonrasında, anahtar kelimeler sadece “müzik” ve “terapi” olarak sınırlandırılarak, yine yalnızca makalelerin özet bölümleri içerisinde tarama yapılmıştır. Bu ikinci tarama sonucunda toplam 158 çalışmaya ulaşılmıştır (DergiPark: 99, TR Dizin: 59). İlk aşamada, bu makaleler içerisinde yinelenen 34 çalışma çıkarılmış ve geriye kalan 124 çalışma başlık ve özetleri incelenerek değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda, araştırma konusu ile doğrudan ilişkili olmayan 4 çalışma daha elenmiştir. Daha sonra tam metin erişimi sağlanabilen 120 çalışma, kapsamlı olarak değerlendirilmiş, ana konusu müzik terapi olmayan 22 çalışma ile konu dışı kabul edilen 10 çalışma analizde kapsam dışı bırakılmıştır. Bu süreç sonunda 88 çalışma sistematik doküman incelemesine dahil edilmiştir. Sistematik literatür tarama süreci ve adımları, Şekil 1’de gösterilmiştir. Araştırmanın ikinci aşaması özellikle birinci aşamada yeterli veri elde edilemeyen müzik terapinin turizmde kullanımına yönelik araştırma sorularına yanıt bulmak için gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine dayalı olarak gerçekleştirilen bu aşamada, araştırma soruları temel alınarak bir veri toplama formu oluşturulmuş ve bu form aracılığı ile veri toplanmıştır. Özetle, her bir araştırma sorusu, katılımcılara görüşme sorusu olarak yöneltilmiştir. Araştırma soruları birçok nitel çalışmada olduğu gibi, literatürdeki eksikliğe bir yanıt olacak biçimde

şekillendirilmiştir. Veri toplama sürecine başlamadan önce, 30 Ocak 2024 tarihinde bir devlet üniversitesinin Etik Kurulundan onay alınmıştır (Başvuru No: 38). Görüşme yapılacak katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme tekniği kullanılmış ve konuya dair bilgi ve deneyim sahibi olan uzman katılımcılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Görüşmeler; 3 müzik terapisti, tıp alanında görev yapan ve müzikle ilgilenen 2 akademisyen, turizm alanında çalışan 4 akademisyen ve müzik eğitimi ile müzikoloji alanlarında uzmanlaşmış 2 akademisyen ile Anadolu Sağlık Turizmi Derneği (ASTUDER) başkanı olmak üzere toplam 12 uzman ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların belirlenmesi ve iletişim kurma süreci ile görüşmelerin yapılması oldukça geniş bir zaman aralığına yayılmıştır. Görüşmeler 5 Şubat 2024 ile 10 Haziran 2024 tarihleri arasında, yüz yüze veya çevrim içi olmak üzere, katılımcılar bilgilendirilerek ve onam alınarak yürütülmüştür. Yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde, elde edilen verilerin daha sağlıklı biçimde analiz edilmesine imkân vermesi nedeniyle, katılımcıların onayı doğrultusunda ses kaydı da alınmıştır.

Çalışmada, analiz sürecini desteklemek amacıyla bilgisayar destekli nitel veri analizi yazılımı (CAQDAS) olan MAXQDA 20 kullanılmış ve tematik kodlama yöntemi uygulanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini güçlendirmek amacıyla kodlama süreci iki bağımsız araştırmacı tarafından yürütülmüş, çapraz kodlama yoluyla elde edilen veriler karşılaştırılarak kodlayıcılar arası tutarlılık değerlendirilmiştir. Kodlama sonuçlarında %80 oranında görüş birliği sağlanmış olup, bu oran literatürde yüksek düzeyde kodlayıcılar arası yüksek tutarlılık göstergesi olarak kabul edilmektedir (Miles & Huberman, 1994). Bu doğrultuda, çalışmanın bulgularının geçerli ve güvenilir olduğu düşünülmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler aşağıdaki temel sorular üzerinden yürütülmüştür:

1. Türkiye’de müzik terapi, müzikle tedavi gerçekleştiren bildiğiniz kurum kuruluş veya kişiler var mıdır?
2. Türkiye’de bu alternatif tıp (müzikle tedavi) yöntemiyle gerçekleştirilen sağlık turizmi hareketleri mevcut mudur (yurtiçi/yurtdışı)?
3. Müzikle terapi sağlık turizminde değerlendirebilecek bir potansiyele sahip midir?
4. Türkiye’de özellikle Türk Müziği (geleneksel Türk çalgıları) odaklı olarak Türkiye destinasyonuna yönelik gerçekleştirilebilecek sağlık turizmi (seyahatleri) potansiyeli mevcut mudur?
5. Müzikle terapinin sağlık turizmi faaliyetleri kapsamında geliştirilmesi için neler yapılabilir? Bu konuda nasıl rekabet üstlüğü yaratılabilir?

Bulgular

Türkiye’de Müzik Terapi (Müzikle Tedavi) Alanında Ele Alınan Konular

Yapılan sistematik literatür taraması sonucunda, Türkiye’de müzik terapi alanında gerçekleştirilen çalışmaların büyük kısmı, müzik terapisinin hastalıkların tedavisinde nasıl kullanıldığını ve ne tür etkiler yarattığını ele almaktadır. Bu kapsamda, özellikle psikiyatrik bozukluklar, nörolojik hastalıklar, onkolojik vakalar ve yoğun bakım süreçleri gibi klinik bağlamın ön plana çıktığı görülmektedir. Öte yandan, sınırlı sayıda çalışmada ise geleneksel Türk müziği temelli yaklaşımların tercih edildiği ve bu yönüyle kültürel bağlamda özgünlük taşıyan uygulamalara

da yer verildiği dikkat çekmektedir. Tablo 1’de, müzik terapinin uygulama alanları, ilgili alanlardaki çalışma sayıları ve Türk müziği odaklı araştırmaların dağılımı sunulmuştur.

Tablo 1. Türkiye’de müzik terapi alanında yapılan çalışmaların uygulama alanlarına göre dağılımı

Alan	f	%	Türk Müziği Odaklı Çalışma Sayısı
Psikoloji (Anksiyete, depresyon, hiperaktivite bozukluğu)	12	13.6	-
Nöroloji (Felç, alzheimer, baş ağrısı, beyin tümörü, otizm)	8	9.1	1
Onkoloji (Kanser)	5	5.7	-
Yoğun Bakım Hastalıkları	5	5.7	-
Kadın Hastalıkları ve Doğum	5	5.7	1
Kardiyoloji	4	4.5	1
Pediyatri	2	2.3	1
Palyatif Bakım	2	2.3	-
Geriyatri	2	2.3	-
Gastroenteroloji (Kolesistektomi)	2	2.3	-
Göğüs Hastalıkları	1	1.1	-
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon (Fibromiyalji)	1	1.1	-
Kulak Burun Boğaz (Tinnitus)	1	1.1	-
Hasta ve Hastalıklar Üzerine Toplam	50	56.8	4
Müzik Terapi Genel Konuları	35	39.8	2
Pedagojik Müzik Terapi	3	3.4	-
Genel Toplam	88	100	6

Tablo 1 incelendiğinde, Türkiye’de müzik terapi alanında gerçekleştirilen araştırmaların ağırlıklı olarak çeşitli hastalık gruplarına yönelik uygulamalara odaklandığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışmalarda en sık ele alınan alanların başında psikolojik bozukluklar (%13,6), nörolojik hastalıklar (%9,1), onkolojik durumlar (%5,7), kadın hastalıkları ve doğum (%5,7) ile yoğun bakım uygulamaları (%5,7) gelmektedir. Bu durum, müzik terapinin Türkiye’de daha çok klinik bağlamlarda değerlendirildiğini göstermektedir. Çalışmaların %56,8’i doğrudan hastalık temelli uygulamaları konu alırken, %39,8’i müzik terapinin kuramsal çerçevesi, yöntemleri ve tarihsel gelişimi gibi genel başlıklar altında toplanmaktadır. Eğitim temelli yaklaşımları içeren pedagojik müzik terapi ise yalnızca %3,4 oranında temsil edilmektedir. Bu dağılım, müzik terapinin Türkiye bağlamında henüz eğitsel alanlara yeterince entegre edilemediğine işaret etmektedir.

Türk müziği temelli çalışmalar açısından değerlendirildiğinde, yalnızca 6 çalışmanın bu doğrultuda gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çalışmaların dört tanesi nöroloji, kardiyoloji, kadın hastalıkları ve pediatri gibi klinik alanlarda; iki tanesi ise müzik terapiye ilişkin genel konular kapsamında yer almaktadır. Sayısal veriler, geleneksel Türk müziğinin müzik terapi uygulamalarında sınırlı bir yer tuttuğunu, dolayısıyla kültürel olarak özgün müzik unsurlarının terapi süreçlerine entegrasyonunun henüz yaygınlaşmadığını göstermektedir. Bu bulguların ışığında müzik terapi alanında Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmaların zaman içindeki dağılımı Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2. Türkiye’de müzik terapi alanında yapılan çalışmaların yayın yıllarına göre dağılımı

Yayın Yılı	f	%
2007	1	1.14
2010	1	1.14
2011	3	3.41
2013	1	1.14
2014	2	2.27
2015	3	3.41

Tablo 2. Türkiye’de müzik terapi alanında yapılan çalışmaların yayın yıllarına göre dağılımı (devamı)

2016	11	12.50
2017	4	4.55
2018	5	5.68
2019	10	11.36
2020	7	7.95
2021	14	15.91
2022	11	12.50
2023	12	13.63
2024	3	3.41
Toplam	88	100

İncelenen 88 çalışmanın yayın yıllarına bakıldığında, 2016’da başlayan belirgin bir artışın ardından 2017 ve 2018’de kısa bir düşüş yaşanmıştır. Ancak 2019’dan itibaren yeniden yükseliş trendi gözlenmiş ve 2021 ile 2023 yıllarında en yüksek yayın sayısına ulaşılmıştır. Bu durum, müzik terapisi alanına olan akademik ilginin genel olarak arttığını göstermektedir.

Türkiye’de Nerelerde ve Hangi Tür Müzik Terapi Gerçekleştirilmektedir?

Görüşmeler sonrasında elde edilen sonuçlara göre literatür taraması analizinde tespit edilen kişi ve kuruluşların isimleri ön plana çıkmıştır. Örneğin, K9 “Anadolu Üniversitesi müzik terapi ünitesinin olduğunu ve burada Şükrü Torun’un uygulamalarda bulunduğunu biliyorum.” ifadelerini kullanırken, K12 ise “Türkiye’de benim bildiğim iki tane müzik tedavi ünitesi var. Bunların bir tanesi Yıldırım Beyazıt Üniversitesi’nde, diğeri de Anadolu Üniversitesi’nde. Anadolu Üniversitesi’ndekini Prof. Dr. Şükrü Torun yürütüyor.” şeklinde görüş belirtmiştir. Torun, T.C. Sağlık Bakanlığı’nın müzik terapisi uygulama yetkisi verdiği ilk üç hekimden biri ve Türkiye’nin Sağlık Bakanlığı onaylı ilk Müzik Terapi Ünitesinin kurucusudur. Son olarak, Rektörlük ve Enstitü yönetimlerinin destekleriyle kurduğu ve YÖK tarafından 11 Ağustos 2021’de onaylanan Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri bünyesindeki Türkiye’nin ilk Müzik Terapisi Anabilim Dalı ve Müzik Terapisi Yüksek Lisans Programının başkanlığını yürütmektedir (Üsküdar Üniversitesi, 2025).

Katılımcılardan K4, müzik terapisi alanında çalışmalar yürüten Adnan Çoban’dan söz etmiştir. Katılımcı, Çoban’ın kitabı ve araştırmalarına değinerek, bu konuda derin tecrübeleri olduğunu vurgulamıştır, “Bir tıp doktoru hocamız var Adnan Çoban. Onun da kitabı var, bununla ilgili araştırmaları var. Belki ulaşılsa tedavide kullanılmadığını da öğrenebiliriz. Çünkü hocamızın birçok kaydını dinledim programlarında. Bu konuyla ilgili derin tecrübeleri var.” Adnan Çoban’ın web sitesinde yer alan bilgiye göre, Çoban, Türkiye’de geleneksel tıp anlayışının sembolü olan müzikle tedavi yöntemini bilimsel normlara uygun şekilde gündeme taşıyan ilk isimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu alanda yazdığı Müzik Terapi kitabı önemli bir boşluğu doldurmuş, alana ilgi duyan ve uzmanlaşmak isteyen kişilerin gelişimine katkı sağlamıştır. Ayrıca düzenlediği konferanslar, yayımladığı makaleler ve radyo-televizyon programları ile yöntemin doğru tanınmasına ve yaygınlaşmasına öncülük etmiştir (Çoban, 2019).

K9 “Bildiğim kadarıyla Amerika kökenli Danny Lundmark var. Kendisi müzik terapi eğitimi almış yetkin bir müzik terapisttir.” ifadelerini kullanmıştır. K1 ise Türkiye’de yalnızca iki müzik terapist bulunduğunu, bunlardan birinin ABD’de eğitim alıp Türkiye’ye dönen ve Danny, Deniz Kora isimleriyle de anılan aynı terapist olduğunu belirtmiştir. Los Angeles doğumlu Danny S. Lundmark, 2007 yılında Berklee Müzik Akademisi’nden Müzik Terapisi diplomasıyla mezun olmuş ve 2008’den beri İstanbul’da çocuk ve yetişkinlerle müzik terapisi uygulamaları yürütmektedir. Amerikan Müzik Terapi Birliği onaylı bir müzik terapisti (MT-BC) olan Lundmark, ruh sağlığı, çocuk

gelişimi ve travma rehabilitasyonu alanlarında uzmanlaşmıştır (Sanat Psikoterapileri Derneği, n.d.). K12 ise TÜMATA Derneği'ne dikkat çekmiş ve bu derneğin en eski yöntemlerle müzik terapi uygulamaları yapan bir kurum olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sistematik literatür taraması ile tespit edilen çalışmalar arasında bu kuruluşun (Akçin & Zengin, 2021; Sezen & Can, 2023) yanı sıra, MÜZTED (Gündüz, 2020) Derneği'ne yönelik bazı araştırmaların olduğu da görülmektedir (Yıldırım, 2021).

Türkiye’de Müzik Terapi Uygulamalarının Sağlık Turizmi Faaliyetleri Çerçevesinde Mevcut Durumu ve Potansiyeli Nedir?

Türkiye’de müzik terapi uygulamalarının sağlık turizmi bağlamındaki yeri ve potansiyeline ilişkin katılımcılara yöneltilen soruya verilen cevaplar, genel olarak bu alandaki bilgi ve farkındalık düzeyinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Katılımcıların çoğu konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiş, bununla birlikte, müzik terapinin sağlık turizmi kapsamında kullanılmasının mümkün olabileceğini de dile getirmiştir. K2 “...şu an için bu alanda (müzikle tedavi için) hasta gelmesi pek mümkün görünmemekte, ancak ileride yapılabilecek ciddi çalışmalar ve gayretler sonucu bu mümkün hale gelebilir.” ifadelerini kullanmıştır.

Bununla birlikte, belki de Anadolu’nun bu konudaki birikimine dayanarak K3 müzik terapinin özellikle psikolojik rahatsızlıkların tedavisinde sağlık turizmi kapsamında değerlendirilebileceğini ifade etmiştir: “Açıkçası bu konuda insanların çok bilgili olduğunu sanmıyorum. Biraz daha özele indiği için özel olarak insanların araştırması lazım. Bu noktada tahminim sadece psikolojik hastalıkların tedavisinde kullanılabileceği yönünde.” Öte yandan, bir başka katılımcı ise müzik terapinin sağlık turizmi faaliyetleri içerisinde mutlaka yer alması gerektiğini vurgulamıştır: K12 “Geleneksel tamamlayıcı tıp içerisinde mutlaka müzik terapi yöntemiyle sağlık turizmi yapılmalı. Şu anda yapılan bir yer yok ve (ya) yine benim bildiğim kadarıyla yok.”

Sonuç olarak, katılımcı görüşleri müzik terapinin sağlık turizmi kapsamında henüz sistematik ve yaygın bir uygulama alanı bulamadığını ortaya koymakla birlikte, psikolojik rahatsızlıkların tedavisinde ülkemiz için önemli bir potansiyel barındırdığını göstermektedir.

Türk Müziği Odaklı Gerçekleştirilebilecek Sağlık Turizmi Potansiyeli Mevcut Mudur?

Türk Müziği odaklı gerçekleştirilebilecek sağlık turizmi potansiyeli başlığı altında katılımcıların büyük çoğunluğu, bu alanın mümkün ve uygulanabilir olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların görüşlerinde, özellikle Türk Müziği’nin sağlık turizmine katkı sağlayabilecek yönleri ön plana çıkmıştır. K3 bu duruma ilişkin olarak, “Genelde sanat müziği insanı dinginleştiriyor. Bu nedenle terapötik amaçlarla kullanılabileceğini düşünüyorum. Ayrıca, hareketli müziklerimizin de bu bağlamda değerlendirilebileceğini düşünüyorum.” ifadelerini kullanmıştır. Benzer şekilde K6, “Türk musikisi dinlendirici bir özelliğe sahip. Kendine özgü tınısı ve kulağa hoş gelen ses kombinasyonlarıyla özellikle yabancı turistler açısından müzik terapide fayda sağlayabileceğini düşünüyorum.” sözleriyle Türk müziğinin dinlendirici etkisini vurgulamıştır.

Buna karşılık K10, daha eleştirel bir bakış açısıyla, “Yapılan meditatif müzik terapi uygulamaları daha çok sağaltım için değil iyi olma haline yönelik yapılıyor. Ayrıca Türk müziği çalgıları ya da otantik pentatonik çalgılar herkes için uygun olmayabilir.” diyerek Türk müziğinin her birey için aynı etkiyi yaratamayabileceğini ifade etmiştir. Bu bulgular literatürdeki çalışmalarla da desteklenmektedir. Örneğin, Çınar, Olgun, Duran ve Arat (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, koroner anjiyografi sırasında Uşşak makamında Türk klasik müziği dinletilen hastalarda,

kontrol grubuna kıyasla kaygı düzeyi ve ağrı algısında anlamlı düşüşler gözlenmiştir. Bir diğer çalışmada, algoloji kliniğinde baş ağrısı şikâyetiyle tedavi gören 43 hasta üzerinde üç hafta boyunca Türk müziği eşliğinde postür ve gevşeme egzersizleri uygulanmıştır. Çalışmada aktif terapi, müzik eşliğinde egzersizleri, pasif terapi ise yalnızca müzik dinletisini kapsamıştır. Üçüncü terapiden sonra yapılan görüşmelerde, hastaların çoğunun müzik ve egzersizlerin ağrı düzeylerini azalttığını, pozitif düşünmeyi ve rahatlamayı desteklediğini belirttiği ve yöntemin yaygınlaştırılması gerektiği ifade edilmiştir (Uçaner, 2013).

Aynı zamanda Türk müziği terapisi, palyatif bakım hastalarında yaşam kalitesini artırmaya ve semptomları hafifletmeye yönelik etkin bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Sağlık Bakanlığı tarafından başlatılan sertifikalı müzik terapisi eğitim programlarıyla birlikte, müzisyenler ve hekimler arasındaki iş birliği bu uygulamaların yaygınlaşmasını desteklemektedir. Bu bağlamda, kültürel, etnik ve kişiselleştirilmiş Türk müziği terapisi, palyatif bakımda hastaların yaşam kalitesini artırmaya ve semptomlarını hafifletmeye yönelik etkin bir yöntem olarak literatürde vurgulanmıştır (Kabalak, 2018, s. 146). Bu bulgular, Türk müziğinin psikolojik rahatlama ve tedavi sürecini destekleme potansiyelini ortaya koymakta ve katılımcıların ifade ettikleri gözlemleri bilimsel bir çerçevede doğrulamaktadır.

Sağlık Turizmi Hareketlerini Başlatmak ve/veya Arttırmak için Öneriler Nelerdir?

Sağlık turizmi hareketlerini başlatmak veya arttırmak amacıyla katılımcılara öneriler sorulduğunda, en çok müzik terapisi uygulamalarının tanıtımı ve yaygınlaştırılması gerekliliği vurgulanmıştır. K11 bu duruma ilişkin olarak, “...makamsal müziğin etkisinden yararlanan hastanelerin tanıtılmasıyla halkın farkındalığının artacağını düşünüyorum. İnsanların alternatif tıp alanında böyle bir ihtiyacı var. Hem ilaçsız hem yan etkisiz, çünkü müzik dinleyerek bir kişiye olumsuz bir etki oluşturmak mümkün değildir.” ifadelerini kullanmıştır. Buna ek olarak, katılımcılar, sağlık turizmi kapsamında müzik terapisi uygulamalarının etkinliğinin artırılabilmesi için paydaşlar arası iş birliği ve uluslararası akreditasyonun önemine dikkat çekmiştir. K1 “Yurt dışındaki mesleki örgütlerle birliklerle, örneğin Avrupa Müzik Terapi Konfederasyonu veya Dünya Müzik Terapi Federasyonu ile iş birliği yapmamız gerekiyor. Bu kuruluşların müzik terapiyi nasıl ele alıyorsa, o çerçevede değerlendirmemiz, akreditasyon ve afilyasyon süreçlerini yürütmemiz, ayrıca bu hizmeti sunacak yetkinliğe sahip olmamız şart. Unutulmamalıdır ki, bu bir sağlık uygulaması ve sağlık uygulamalarında yetkinlik en önemli unsurdur.” ifadelerini kullanmıştır.

Bir diğer katılımcı ise, sağlık turizmi kapsamında müzik terapi uygulamalarının geliştirilebilmesi için öncelikle müzik terapistlerin yetkin hâle getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcı, ülkemizde müzik terapi sertifikası verilmesine rağmen sertifika sahibi müzik terapistlerin (doktorlar ve dış hekimleri hariç) terapi seanslarını uygulamasının yasal olarak engellendiğini vurgulamış ve bu nedenle öncelikle yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Son olarak, katılımcılar pazarlama stratejilerinin önemine dikkat çekmiştir. Bir katılımcı, özellikle son yıllarda alternatif tıba olan ilgideki artış ve Gevher Nesibe Darüşşifası gibi örneklerin tanıtım ve pazarlama stratejilerinde kullanılması durumunda, sağlık turizmi potansiyelinin artırılabilceğini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı ise, müzik terapinin bir meslek olarak, dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi tanınması gerektiğini ve bu doğrultuda eğitim programlarının başlatılmasının önem taşıdığını belirtmiştir.

Sonuç

Bu araştırmada, Türkiye’de müzik terapinin sağlık turizmi bağlamındaki konumu, yerli veri tabanlarında gerçekleştirilen sistematik literatür taraması ve alan uzmanlarıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla incelenmiştir. Literatür taraması sonucunda, 2016 yılından itibaren müzik terapi alanındaki yayın sayısında belirgin bir artış olduğu, özellikle 2021 ve 2023 yıllarında tepe noktalara ulaşıldığı belirlenmiştir. Ancak, incelenen literatürün neredeyse tamamının klinik uygulamalara odaklandığı, sağlık turizmi ile doğrudan ilişkilendirilebilecek çalışma sayısının oldukça sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Görüşmelerin analizi sonucunda ise müzik terapiye yönelik farkındalığın Türkiye’de oldukça düşük olduğu, ancak bununla birlikte potansiyelin güçlü olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, müzik terapinin henüz sistematik ve yaygın bir “seyahat nedeni” oluşturmadığını, ancak özellikle psikolojik rahatsızlıklarda ve Türk müziğine ve geleneksel Türk çalgılarına dayalı yaklaşımlarla rekabetçi bir değer yaratılabileceğini ifade etmiştir. Tanıtımın, paydaş iş birliklerinin ve uluslararası akreditasyonun bu konuda kritik gereklilikler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca MÜZTED ve TUMATA benzeri sivil örgütlerin görünürlüğü literatürde yüksek olsa da bunların ekosistem düzeyinde kurumsal bağlarının güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Bu bulgular, müzik terapinin sağlık turizmi kapsamında, diğer geleneksel ve tamamlayıcı tıp yöntemleri gibi, “yan ürün” veya “destekleyici uygulama” olarak büyüyebileceğine ve doğru konumlandırıldığında da somut olmayan kültürel miras boyutuyla dikkat çeken bir turistik cazibe yaratabileceğine ilişkin literatürle de uyumludur (Çeşmeci ve Demirtepe, 2024; Stokes, 1999).

Bu araştırma ile müzik terapi alan yazını Türkiye bağlamında sistematik olarak taranıp dönemselleştirilerek “sağlık hizmeti-turizm” eksenindeki boşluklar sayısal bir taban üzerinde görünür hale gelmiştir. Araştırma bulguları, Li, Weng ve Wang’ın (2021) son 20 yıldaki küresel müzik terapi araştırmalarına ilişkin bibliyometrik analizi ile Şen ve Akbaş’ın (2025) Türkiye’de müzikle tedavi konusundaki lisansüstü tezlerine yönelik yaptıkları incelenmenin tamamlayıcısı niteliğindedir. Bu çalışmalarla paralel olarak, 2019 yılı itibarıyla müzik terapi alanındaki akademik üretimde belirgin bir artışın gözlenmesi, alanın gerek küresel gerekse Türkiye ölçeğinde ivme kazandığını ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, bu artışın büyük ölçüde klinik ve sağlık temelli uygulamalara yoğunlaştığı, müzik terapinin sağlık turizmi bağlamında ele alındığı disiplinler arası çalışmaların ise hâlen sınırlı kaldığı görülmektedir. Nitekim Li, vd. (2021) çalışmasında müzik terapi alanında öne çıkan anahtar kelimelerin anksiyete, depresyon, çocuklar, demans, ağrı ve yaşam kalitesi gibi klinik ve psikososyal temalara odaklanması, müzik terapinin ağırlıklı olarak sağlık temelli bir müdahale aracı olarak konumlandırıldığını göstermektedir.

Bu çalışmada ise, Türkiye’de müzik terapi alanındaki akademik üretimin benzer biçimde psikoloji (anksiyete, depresyon, hiperaktivite bozukluğu), nöroloji (felç, Alzheimer, otizm) ve onkoloji (kanser) ekseninde yoğunlaştığı; buna karşın müzik terapinin sağlık turizmi bağlamında ele alındığı uygulamalı ve disiplinler arası çalışmaların sınırlı kaldığı ortaya konulmuştur. Ayrıca araştırma, uzman görüşleriyle literatürden doğrudan elde edilemeyen “uygulama–aktör–ağ” bileşenlerini bütünleştirerek, müzik terapinin sağlık turizmüne entegrasyonu için gerekli kurumsal ve standartlaşma eşliğini kavramsallaştırma yönünde katkı sunmaktadır.

Bulgular, yüksek sağlık turisti hacmi, GETAT sertifikalı uzmanları ve maliyet avantajıyla (Tuna, 2021) Türkiye’nin gelişen sağlık turizmi pazarında müzik terapinin destekleyici ve kültürel olarak farklılaşan bir değer

olarak konumlandırılabilceğini göstermektedir. Bunun için ise, bu hizmetlerin görünürlüğünün artırılması, kurumlar arası iş birliği ve akreditasyonun eş zamanlı ilerlemesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Araştırma neticesinde, sistematik literatür taramasında sağlık turizmi ve müzik terapi ilişkisini doğrudan ele alan çalışmaların bulunmaması ile görüşmecilerin güncel hasta akışının sınırlı olduğuna yönelik değerlendirmelerinin birbiriyle paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ancak, katılımcıların orta vadede pazarlama, standardizasyon ve kanıta dayalı gösterge üretimi sağlandığında, müzik terapinin özellikle psikiyatrik ve palyatif bakım alanlarında anlamlı bir çekim yaratabileceğini vurgulaması dikkat çekicidir. Türkiye’de müzik terapi ile ilgili akademik literatürde de görünür olan bazı kurumların varlığı, konuya yönelik bir çekirdeğin oluştuğunu gösterirken, turizm, sağlık ve müzik alanındaki paydaşlar arasında kurulacak iş birliğinin, olumlu sonuçların alınmasına katkı sağlayabileceği açıktır. Bu açıdan pazarlama, hizmet tasarımı ve sağlık çıktılarının eşzamanlı sistematik ölçümüne odaklanan disiplinler arası çalışmalara ağırlık verilmesi önerilebilir.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıklarının bulunduğunu ifade ederek, gelecekte yapılacak olan araştırmalar için öneriler sunmak yol gösterici olacaktır. Sistematik literatür taramasının yalnızca DergiPark ve TR Dizin gibi yerel veri tabanlarıyla sınırlandırılmış olması, tespit edilen kaynakların daraltılması anlamına gelmektedir. Bu durum özellikle son yıllarda konuya yönelik uluslararası alandaki literatürün ve uygulama örneklerinin kapsam dışında kalmasına yol açmış olabilir. Bunun yanı sıra, görüşmeler sınırlı sayıda uzmanla yapılmış ve bu nedenle bulgular ancak bir analitik genelleme imkânı sunmaktadır. Bu aşamada, görüşmeler sonucunda elde edilen veriler kesitseldir, zaman içindeki değişimleri izlemez ve görüşmecilerin konuyla ilgili subjektif algılarına dayanmaktadır. Gelecek çalışmalarda özellikle literatür taraması yöntemi tercih edilirse, uluslararası veri tabanlarının da dâhil edilmesi (Scopus, WoS) faydalı olacaktır. Bunun yanı sıra, daha kapsamlı bir literatür taraması yoluyla elde edilecek nicel verilerin analizi, müzik terapi ve sağlık turizmi alanına önemli katkılar sunacaktır. Sağlık turizmi odaklı müzik terapi literatürünün henüz şekillenmemiş olması nedeniyle, bu konuda bazı pilot hizmet modellerinin geliştirilmesi ve bu modellerin klinik ve deneysel (iyilik hâli, yaşam kalitesi) çıktıları ölçülebilir. Talep tarafında, farklı ülkelerde farklı pazar segmentleri (psikiyatrik/palyatif bakım, sağlıklı yaşlanma vb.) için Türkiye’nin Türk müziği temelli değer önerisini test eden saha deneyleri ve tanıtım etkililiği analizleri de gerçekleştirilebilir. Ayrıca, ekonomik yapılabirlik (fizibilite) ve maliyet-etkililik değerlendirmeleri ile destinasyon düzeyinde somut olmayan kültürel miras ürünü olarak müzik terapinin talep ve memnuniyet üzerindeki etkisi modellenebilir.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Veri toplama sürecine başlamadan önce, 30 Ocak 2024 tarihinde bir devlet üniversitesinin Etik Kurulundan onay alınmıştır (Başvuru No: 38).

KAYNAKÇA

- Ak, A. Ş. (2006). *Avrupa ve Türk İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi, Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları*. (1. Baskı). Ötüken Yayıncılık.
- Akçin, M. E., & Zengin, O. (2021). Sosyal hizmette sanatın kullanımı ve müzik terapisi. *Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 38-47.

- Akdur, R. (2006). *Sağlık Sektörü Temel Kavramlar Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Durum ve Türkiye'nin Uyumunu*. (2. Baskı). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Almaas, B. (2008). Music therapy education in Norway and its development during the last 30 years, *XII Congreso Mundial de Musicoterapia 2008, Libreri'a Akadia Editorial*, 22-26 July Argentina, 98-100.
- American Music Therapy Association (AMTA). (2005). *What is Music Therapy?*. <https://www.musictherapy.org/about/musictherapy/#:~:text=AMTA%20Official%20Definition%20of%20Music,an%20approved%20music%20therapy%20program>. (Erişim: 5 Ağustos 2025)
- Arı, E., & Yılmaz, V. (2016). Tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanımına yönelik tutum ve davranışların önerilen bir yapısal model ile araştırılması. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(1). 13-24.
- Aydın, O. (2012). Türkiye'de alternatif bir turizm; sağlık turizmi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(2), 91-96.
- Aytaç, Ö., & Kurttaş, M. Ç. (2014). Çalışan kadınların alternatif tıba bakış açılarının sosyolojik analizi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-26. <https://doi.org/10.5578/jss.7928>
- Bakır, B., & Başağaoğlu, İ. (2019). *Asklepion'dan Darüşşifa'ya*. (1. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bayat, A. H. (2016). *Tıp Tarihi*. (3. Baskı). Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği.
- Benek, B. S., Sakar, H., Bayram, R. & Gümüştekin, K. (2015). An example for the application of music therapy in the medical history: Divriği Darüşşifa. *Anatolian Medicine History*, 3(2), 63-66. DOI: 10.15824/actamedica.16068
- Bulut, A. & Şengül, H. (2019). Dünyada ve Türkiye'de sağlık turizmi. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 3(1):45-62. DOI: 10.29226/TR1001.2019.104
- Corriero, A., Giglio, M., Soloperto, R., Varrassi, G., & Puntillo, F. (2024). Harnessing the healing power of creativity: Exploring the role of art in healthcare through art, dance, and music therapy. *Advancements in Health Research*, 1(17), 1-12. <https://doi.org/10.4081/ahr.2024.17>
- Çapar, G., & Yenipınar, U. (2016). Somut olmayan kültürel miras kaynağı olarak yöresel yiyeceklerin turizm endüstrisinde kullanılması. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 4(Special Issue 1), 100-115.
- Çavuşlar Ermiş, B. (2021). *Türklerde Müzikle Tedavinin Gelişimi ve Uygulama Yöntemlerinin Karşılaştırılması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Okan Üniversitesi.
- Çeşmeci, N., & Demirtepe, F. (2024). Traditional and complementary medicine in health tourism: Cupping and leech therapy case from Kayseri. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 6(2), 149-164. <https://doi.org/10.51525/johti.1552728>
- Çınar, D., Olgun, N., Duran, S. & Arat, S. (2016). Klasik Türk müziğinin ağrı ve kaygı düzeyine etkisi: girişimsel kardiyolojide randomize kontrollü bir çalışma. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 8(2), 140-145.
- Çoban, A. (2005). *Müzik Terapi*. (1. Baskı). Timaş Yayınları.

- Çoban, A. (2019). *Prof. Dr. Adnan Çoban*. <https://www.adnancoban.com.tr/prof-dr-adnan-coban> (Erişim: 3 Eylül 2025).
- De-Miguel-Molina, B., & Boix-Doménech, R. (2021). Introduction: Music, from intangible cultural heritage to the music industry. In *Music as intangible cultural heritage: Economic, cultural and social identity* (pp. 3-8). Cham: Springer International Publishing.
- Dumanlı, Ş. (2024). *Kültürel kimlik ve özgünlük algısının yerli turistlerin nostaljik deneyimi ve destinasyon sadakatine etkisi: Birgi örneği* (Doktora Tezi), Balıkesir Üniversitesi.
- Edinsel, S. & Adıgüzel, O. (2014). Türkiye'nin sağlık turizmi açısından son beş yıldaki dünya ülkeleri içindeki konumu ve gelişmeleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 167-190.
- Eren, H. (2023). *Antik Çağ'dan Günümüze Anadolu'da Müzikle Tedavi Yöntemleri ve Hastaneleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Erer, S. & Atıcı, E. (2010). Selçuklu ve Osmanlılarda müzikle tedavi yapılan hastaneler, *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 36(1), 29-32.
- Eroğlu, H. (2000). XV. yüzyıl tabiplerinden Şerafettin Sabuncuoğlu ve Amasya Darüşşifası. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11(11), 147-156. https://doi.org/10.1501/otam_0000000445
- Gençel, Ö. (2006). Müzikle tedavi. *Kastamonu Education Journal*, 14(2), 697-706.
- Gezer, M. (2020). *Müzik Terapisi Ders Notları*, (1. Baskı). Akademik Kitaplar.
- Giray Bozkaya, Ö., Akgün, İ., Birgi, E., Çinkoğlu, A., Gög, K. & Karadeniz, D. (2008), Anne babaların çocuklarında uyguladıkları alternatif tıp yöntemleri, *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 22(3), 129-135.
- Giray, H. S. (2008). *Çağlar Boyu Müzikle Tedavi ve Uygulandığı Hastalıklar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Gündüz, K. (2020). Müzik terapi dernekleri. *Online Journal of Music Sciences*, 5(1), 54-76.
- Güner, S. S. (2007). Müziğin tedavideki yeri ve şekli. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 12(12), 99-112.
- Güvenç, R. O. (1985). *Türklerde ve Dünyada Müzikle Ruhi Tedavinin Tarihçesi ve Günümüzdeki Durumu*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Han HJ, Son SJ, Ha J, Lee JH, Kim S, Lee SY. (2014). The effect of group musical therapy on depression and activities on daily living in patients with cognitive decline. *Dementia and Neurocognitive Disorders*, 13(14), 107-111. <https://doi.org/10.12779/dnd.2014.13.4.107>
- Heung, V. C., Kucukusta, D., & Song, H. (2010). A conceptual model of medical tourism: Implications for future research. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 27(3), 236-251. <https://doi.org/10.1080/10548401003744677>
- Howard, K. (2022). Musical instruments as tangible cultural heritage and as/for intangible cultural heritage. *International Journal of Cultural Property*, 29(1), 23-44. <https://doi.org/10.1017/S0940739121000436>

- Hu, F., Wen, J., Phau, I., Ying, T., Aston, J., & Wang, W. (2023). The role of tourism in healthy aging: An interdisciplinary literature review and conceptual model. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 56, 356–366. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2023.07.013>
- İstek, S. U. (2016). *Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinde Yeniden Yapılanma (2000-2015)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muş Alparslan Üniversitesi.
- Kabalak, A. A. (2018). Effect of music on palliative care patients: historical development of therapy with Turkish music. *Journal of Traditional Medical Complementary Therapies*, 1(3).
- Kaplan, M. (2016). Kültürel bir inşa süreci olarak sağlık: Kavramsal ve tarihsel bir bakış. *Dört Öge* (10), 11-18.
- Karahan, S. (2006). *Tarihsel Süreç İçerisinde Türklerde Müzikle Terapi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Kemper, K. J., Vohra, S., Walls & R., Task. (2008). Force on complementary and alternative medicine & provisional section on complementary, holistic and integrative medicine. The use of complementary and alternative medicine in pediatrics. *Pediatrics*, 122(6), 1374-1386. <https://doi.org/10.1542/peds.2008-2173>
- Krishnaswamy P, & Nair S. (2016). Effect of music therapy on pain and anxiety levels of cancer patients: a pilot study. *Indian journal of palliative care*, 22(3):307. <https://doi.org/10.4103/0973-1075.185042>
- Kutlu, B. (2019). Antik Yunan kültüründe müziğin kullanım alanları ve 20. yüzyıldan günümüze etkileri. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 300-310.
- Lagzdina, V. (2008). One of the newest professions in Latvia, *XII Congreso Mundial de Musicoterapia*, Librería Akadia Editorial, 22-26 July Argentina, 356-358.
- Li, K., Weng, L., & Wang, X. (2021). The state of music therapy studies in the past 20 years: A bibliometric analysis. *Frontiers in Psychology*, 12, 697726. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.697726>
- Majeed, S., Lu, C., & Javed, T. (2017). The journey from an allopathic to natural treatment approach: A scoping review of medical tourism and health systems. *European Journal of Integrative Medicine*, 16, 22–32. <https://doi.org/10.1016/j.eujim.2017.10.001>
- Mathis, W. S. (2015). The neuroscientific basis for aesthetic preference as an intervention for drug craving associated with addiction. *Journal of Addiction Research & Therapy*. 6(1): 3-9. <https://doi.org/10.4172/2155-6105.1000213>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis* (Second edition). SAGE Publications.
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D. G. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLoS Medicine*, 6(7), e1000097. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Mollahaliloğlu, S., Uğurlu, F., Kalaycı, M., & Öztaş, D. (2015). Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarında yeni dönem. *Ankara Medical Journal*, 15(2), 102-105. <https://doi.org/10.17098/amj.44789>
- Munro, S., & Mount, B. (1978). Music therapy in palliative care. *Canadian Medical Association Journal*, 119(9), 1029-1034.

- Mustan Dönmez, B. & Kılınçer, Z. (2011). Müziğin Yunan mitolojisi ve batı kültürü içindeki algılanışı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 101-113.
- Ning, H. (2023). Analysis of the value of folk music intangible cultural heritage on the regulation of mental health. *Frontiers in Psychiatry*, 14, 1067753. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2023.1067753>
- Özkul, K. (2020). Sivas Divriği Ulu Cami Darüşşifası ve bezemeleri. *Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 56-81.
- Pollock, A., & Williams, P. (2000). *Health Tourism Trends: Closing the Gap Between Health Care and Tourism*. W. Gartner and D. Lime (Ed.), *Trends in Outdoor Recreation, Leisure and Tourism* (165-173). CABI Publishing.
- Resmî Gazete. (2014). *Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/yonetmelik/7.5.20164-ek.pdf>
- Sakarkaya, S., Eğilmez, H. O., & Engür, D. (2019). Müzik eğitiminin hafif düzey zihinsel engelli öğrencilerin sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4), 35-43. <https://doi.org/10.18506/anemon.453753>
- Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2025). *Uygulama merkezleri*. <https://shgmgetatdb.saglik.gov.tr/TR-21264/uygulama-merkezleri.html?Sayfa=1> (Erişim: 26 Aralık 2025).
- Sanat Psikoterapileri Derneği (n.d.). *Danny Lundmark*. <https://www.sanatsikoterapileridernegi.org/danny-lundmark-8203-muumlzik-terapisti8203.html> (Erişim: 3 Eylül 2025).
- Sezen, S., & Can, Ü. K. (2023). Türklerde müzikle tedavi merkezlerinin günümüz temsilcisi: Türk musikisini araştırma ve tanıtma grubu. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 16(44), 1807-1826. <https://doi.org/10.12981/mahder.1332556>
- Shrivastava, S. (2013). Music therapy: A stimulus for economy. *International Journal of Music Therapy*, 2(1-2), 60-63
- Somakcı, P. (2003). Türklerde müzikle tedavi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 131-140.
- Stănciulescu, G. C., Diaconescu, G. N., & Diaconescu, D. M. (2015). Health, spa, wellness tourism. What is the difference. *Knowledge Horizons/Orizonturi Ale Cunoasterii*, 7(3), 158-161.
- Stokes, M., (1999). Music, travel and tourism: An afterword. *The World of Music*, 41(3), 141-155.
- Şehsuvaroğlu, B., Erdemir, A., & Cantay, G. (1984). *Türk Tıp Tarihi*. Taş Kitapçılık.
- Şen, Y., & Akbaş, M. (2025). Türkiye’de müzikle tedavi alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyografik incelenmesi. *Art Vision*, 31(54), 121-135. <https://doi.org/10.32547/artvision.1599812>
- Şengül, E. (2008). *Kültür Tarihi İçinde Müzikle Tedavi ve Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Şeyhanlıoğlu, H. Ö., & Cengizhan, R. (2025). Yerel Mutfaqlarda Yenilebilir Otlar: Batman Örneği. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 13(2), 1765-1782.

- Taş, İ. (2010). *Avrupa Birliği'nde Sağlık Turizmi Kapsamında Sınır Ötesi Hasta Hareketliliği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ticaret Bakanlığı (2024). *Sağlık Turizminde Küresel Merkez Türkiye*. <https://ticaret.gov.tr/haberler/saglik-turizminde-kuresel-merkez-turkiye> (Erişim: 5 Temmuz 2024).
- Tosun, N., Demir, Y., & Sağlık, E. (2020). Traditional and complementary medicine from health tourism perspective. *International Journal of Health Management and Tourism*, 5(1), 32-43. <https://doi.org/10.31201/ijhmt.694384>
- Tsartsara, S. I. (2018). Definition of a new type of tourism niche. The geriatric tourism. *International Journal of Tourism Research*, 20(6), 796-799. <https://doi.org/10.1002/jtr.2232>
- Tuna, H. (2021). Sağlık turizmi kapsamında geleneksel, tamamlayıcı ve fonksiyonel tıp turizmi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1). <https://doi.org/10.11616/basbed.v21i60671.861856>
- Twiss E., Seaver J. & McCaffrey R. (2006). The effect of music listening on older adults undergoing cardiovascular surgery. *Nurs Crit Care*, 11(5), 224-31. <https://doi.org/10.1111/j.1478-5153.2006.00174.x>
- Uçan, A. (2005). *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar ve Türkiye'deki Durum*. (3. Baskı). Evrensel Müzikeyi.
- Uçaner, B., & Öztürk, B. (2009, 1-3, Mayıs). Türkiye'de ve dünyada müzikle tedavi uygulamaları. *Uluslararası Eğitim Arastırma Kongresi*, Çanakkale, Türkiye.
- Uçaner, B. (2013). Therapy-related views of patients with headache undergoing therapy with Turkish music. *Rast Musicology Journal*, 1(1), 8-21. <https://doi.org/10.12975/rastmd.2013.01.01.0002>
- Uluslararası Sağlık Hizmetleri (2025). *Sağlık turizmi verileri*. <https://www.ushas.gov.tr/saglik-turizmi-verileri/> (Erişim: 26 Aralık 2025).
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu. (2003). *Somut olmayan kültürel konumu sözleşmesi*. <https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/> (Erişim: 26 Aralık 2025).
- Üsküdar Üniversitesi. (2025). *Prof. Dr. Şükrü Torun*. <https://uskudar.edu.tr/akademik-personel/sukru-torun> (Erişim: 3 Eylül 2025).
- Varişoğlu, Y. & Güngör Satılmış, İ. (2019). Preterm doğumlarda anne sütünün artırılmasında alternatif bir yöntem: Müzik terapi. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 5(2), 70-82.
- West, M. (2017). Music therapy in antiquity. *Music as Medicine*, 51-68. <https://doi.org/10.4324/9781315090894-2>
- World Health Organization. (2019). WHO global report on traditional and complementary medicine 2019. World Health Organization. ISBN: 9789241515436.
- World Health Organization. (2020a). *Global strategy on aging and health 2016-2020*. Geneva: WHO.
- World Health Organization (2020b). *Traditional, Complementary and Integrative Medicine*. https://www.who.int/health-topics/traditional-complementary-and-integrative-medicine#tab=tab_1 (Erişim: 5 Temmuz 2024).

- Wright, D. W. M., & Zascerinska, S. (2022). Becoming immortal: Future wellness and medical tourism markets. *Journal of Tourism Futures*, 9(2), 168–195. <https://doi.org/10.1108/JTF-05-2021-0119>
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 1-17.
- Yıldırım, Ş. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2021). Müzikle tedavi: Tarihi, gelişimi, bağımlılıklarda uygulanışı ve Türkiye’deki müzik terapi uygulamaları. *Turkish Academic Research Review*, 6(2), 477-497. <https://doi.org/10.30622/tarr.935092>
- Yıldırım, R. (2023). *Müzik Terapinin Uyku Kalitesi ve Dekübit Ülseri Pansumanı Sırasındaki Ağrı Düzeyine Etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Yiğitbaş, S. (1972). *Musiki ile Tedavi*. (1. Baskı). Yelken Matbaa.
- Yurteri, N., & Akdemir, M. (2019). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda müzik terapinin otizm belirtileri ve yaşam kalitesine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(4), 436-441.

The Role of Music Therapy as a Complementary and Alternative Medicine Practice in Health Tourism

Nihat ÇEŞMECİ

Erciyes University, Faculty of Tourism, Kayseri/Türkiye

Didem BILDIRCINGİL

Erciyes University, Faculty of Tourism, Kayseri/Türkiye

Ahmet Burak KOÇ

Erciyes University, Institute of Social Sciences, Kayseri/Türkiye

Extended Summary

Health tourism is one of the most dynamic and rapidly expanding sectors of the global tourism industry, bringing together conventional medical services, wellness practices, and complementary approaches. Increasing demand for holistic and preventive healthcare, rising costs of conventional treatments, and the search for culturally embedded therapeutic experiences have accelerated the integration of complementary and alternative medicine into tourism-related services (WHO, 2019; Majeed, Lu, & Javed, 2017). Among these practices, music therapy occupies a unique position as it bridges evidence-based health interventions with a rich cultural heritage. Defined as the systematic use of musical interventions within a therapeutic relationship to achieve individualized goals (American Music Therapy Association, 2005), music therapy has demonstrated positive outcomes for diverse conditions, including pain management, anxiety, depression, substance abuse, autism spectrum disorders, and neurodegenerative diseases (Han et al., 2014; Krishnaswamy & Nair, 2016; Twiss, Seaver, & McCaffrey, 2006; Yurteri & Akdemir, 2018).

Historical evidence suggests that the healing power of music has been acknowledged for millennia, from ancient civilizations to Islamic and Ottoman traditions. Music and sound were used in temples, sanctuaries, and *darüşşifas*, often in combination with water therapies and specific musical modes, to treat mental and physical illnesses (Karahan, 2006; Şengül, 2008; Eren, 2023; Erer & Atıcı, 2010). In the Ottoman era, scholars such as Farabi, Avicenna, and Gevrekzade Hasan Efendi highlighted the therapeutic properties of makam-based music and its applications in hospitals (Çavuşlar Ermiş, 2021; Güner, 2007). These historical practices establish a cultural continuity that provides contemporary Turkey with unique potential to promote music therapy as both a healthcare and tourism product (Stokes, 1999; Çeşmeci & Demirtepe, 2024).

Globally, the recognition of music therapy has expanded significantly over the past two decades. Bibliometric analyses show growing scientific production in neuropsychology, oncology, and pediatrics (Li, Weng, & Wang, 2021). Organizations such as the World Federation of Music Therapy and national associations in Japan, India, Argentina, and the UK have supported professionalization, training, and international networking (Gündüz, 2020; Lagzdina, 2008). Moreover, music therapy has been increasingly linked with wellness tourism, creative healing, and healthy aging initiatives, contributing to interdisciplinary synergies between healthcare, arts, and tourism (Hu et al., 2023; Chrysikou, 2025; Corriero et al., 2024). Scholars also emphasize its role in shaping future health and wellness markets, particularly as travelers seek meaningful, culturally enriched experiences (Wright & Zascerinska, 2022).

Despite this global momentum, the role of music therapy within Turkey's health tourism remains underexplored. Although studies confirm its effectiveness in clinical settings—from reducing pain in oncology patients

(Krishnaswamy & Nair, 2016) to improving cognitive and emotional functions in Alzheimer's patients (Han et al., 2014)—integration into structured health tourism offerings is limited. While Turkey benefits from a regulated framework for traditional and complementary medicine (GETAT), a high number of certified practitioners, and cost advantages compared to many countries (Tuna, 2021), awareness and targeted promotion remain insufficient. This lack of integration forms the core problem addressed in this study.

The aim of the research was to evaluate the position and potential of music therapy in Türkiye's health tourism sector. The study sought to identify the themes of music therapy research in Turkey, map its current practices, assess its presence in health tourism initiatives, explore the potential of Turkish musical traditions, and develop recommendations for stakeholders. A qualitative methodology was adopted, combining a systematic literature review and semi-structured interviews. The literature review followed PRISMA guidelines (Moher et al., 2009), scanning DergiPark and TR Dizin databases. Out of 158 initially identified studies, 88 were selected for final analysis. The review revealed that although academic interest in music therapy has increased significantly in recent years, with peaks in 2021 and 2023, most studies focus on clinical and educational contexts. Only six studies explicitly incorporated Turkish music traditions, and few addressed tourism-related dimensions. To complement this, interviews were conducted with 12 experts, including music therapists, academics, and health tourism stakeholders. Interviews were analyzed thematically, providing insights into current practices, challenges, and opportunities.

The findings demonstrate that music therapy in Turkey is practiced in a small number of universities and health institutions, often supported by dedicated individuals. Civil society organizations, including TÜMATA and MÜZTED, contribute to awareness-raising, while international collaborations bring additional expertise. However, experts noted that structured integration into health tourism is currently lacking. They identified psychological disorders, palliative care, wellness retreats, and culturally themed programs as potential niches for music therapy within tourism. Furthermore, the therapeutic and cultural value of Turkish makam music was consistently emphasized as a unique differentiator for Turkey. Clinical studies also support these claims, showing that Turkish classical music can reduce anxiety and pain during medical interventions (Çınar et al., 2016).

Barriers include limited international accreditation, lack of standardized training pathways, and insufficient marketing strategies. Nonetheless, opportunities exist in aligning music therapy with Turkey's historical healing heritage, developing "music and wellness retreats", and promoting Turkey as a center for culturally authentic, affordable, and effective complementary therapies.

The study concludes that music therapy can play a significant role in Turkey's health tourism by combining therapeutic efficacy with cultural authenticity. Its integration into tourism offerings would not only provide individual health benefits but also support economic growth, international competitiveness, and the preservation of intangible cultural heritage. The research contributes to the literature by bridging music therapy and health tourism, two fields that have rarely intersected, and by offering practical recommendations for policymakers, practitioners, and tourism developers. Limitations include the focus on Turkish databases and a qualitative sample of experts; future research should expand to international perspectives, quantitative analyses of demand, and pilot tourism programs. By leveraging its unique musical traditions and institutional strengths, Turkey has the potential to position music therapy as a competitive and innovative niche within global health tourism.

Ek 1. Etik Kurul İzni

BAŞVURU NO: 38

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
PROJE ONAY FORMU

Projenin Adı	“Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Yöntemi Olarak Müzik Terapinin Sağlık Turizmindeki Yeri”		
Projenin Niteliği	Bireysel Araştırma		
Proje Araştırmacıları	Nihat ÇEŞMECİ	(Sorumlu Araştırmacı)	
	Ahmet Burak KOÇ	(Diğer Araştırmacı)	
Sorumlu Araştırmacının Haberleşme Bilgileri	Erciyes Üniversitesi, Turizm Fakültesi		
	E-posta adresi: ncesmeci@erciyes.edu.tr		

KARAR:

Etik Kurulumuza başvuran *Nihat ÇEŞMECİ ve Ahmet Burak KOÇ*' un “*Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Yöntemi Olarak Müzik Terapinin Sağlık Turizmindeki Yeri*” adlı çalışması değerlendirilerek aşağıdaki sonuca ulaşılmıştır.

- Proje etik açıdan uygun bulunmuştur.
- Projenin etik açıdan geliştirilmesi gerekmektedir.
- Proje etik açıdan uygun bulunmamıştır.

30/01/2024